

Το Χαμάμ

Μαθητική εργασία

Ομάδα:

Χριστίνα Μακρή, Μαριάννα Μιχαλάκη, Ελένη Πεχλιβάνη,
Χριστίνα Κυπριώτη, Χριστίνα Παλιακούδη

Στο νέο πιλοτικό πρόγραμμα που εφαρμόστηκε το σχολείο μας στα πλαίσια των βιωματικών δράσεων και ειδικότερα στο μάθημα της Τοπικής Ιστορίας, χωριστήκαμε σε ομάδες των τεσσάρων η πέντε παιδιών και αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με το σχολείο στη γειτονιά. Η ομάδα μας επέλεξε το Χαμάμ που υπάρχει στο προαύλιο του σχολείου μας. Θεωρήσαμε ότι ήταν ένα θέμα που είχε μεγάλο ενδιαφέρον για μας και για τους συμμαθητές μας.

Το Χαμάμ του σχολείου μας, ένας χώρος γεμάτος αναμνήσεις. Απονομές επαίνων, εθνικές εορτές, συνέδρια αλλά και party πραγματοποιήθηκαν στον χώρο του. Είναι μια επέκταση του σχολείου και ένα στολίδι. Όμως ποια είναι η ιστορία του; Ποια ήταν η χρήση του παλαιότερα; Πού ανήκε; Θα το μάθουμε σύντομα!

Για να εμπλουτίσουμε την εργασία μας πήραμε συνέντευξη από διάφορους καθηγητές οι οποίοι είχαν γνώση σχετικά με τον θέμα.

Μία από αυτές τις συνεντεύξεις είναι και της κυρίας Καπάκη πρώην καθηγήτριας του σχολείου μας.

Συνέντευξη από την κυρία Καπάκη:

1. ***Πως ήταν ο χώρος όταν τον πρωτοείδατε;***

Το χαμάμ ήταν ερείπιο, ένα καταφύγιο για πολλά άστεγα ζώα.

Στη φωτο δεξιά ομάδα μαθητών με την κ. Ευαγγελία Κακασή μέσα στο “Χαμάμ”

2. ***Λειτουργούσε παλιά ως τίποτα άλλο και για ποιο λόγο σταμάτησε η λειτουργία του;***

Το χαμάμ έως το 1973 λειτουργούσε ως λουτρό. Στη συνέχεια, ο Γιώτης Μεταξάς ενοικίασε το χώρο του και όπως δήλωσε αν μπορούσε θα το μετέτρεπε σε πολυκατοικία. Μετά έγινε στιλβωτήριο επίπλων, μετά ταβέρνα και τέλος εγκαταλείφθηκε.

3. ***Πότε ξεκίνησαν να το ετοιμάζουν και πότε τελείωσε;***

Πολλοί παρακαλούσαν την ισοπέδωση του αλλά τελικά το 1992 χαρακτηρίστηκε διατηρητέο και άρχισε η αναπαλαίωσή του.

Το Χαμάμ παραδόθηκε το 2007 στο σχολείο μας.

Η πρώτη μεγάλη γιορτή που έγινε στο Χαμάμ ήταν στις 25 Μαρτίου από το σχολείο μας.

3. *Μπορεί να κάνει κάποιος εκδήλωση εκτός σχολείου και να το χρησιμοποιήσει ως χώρο συγκέντρωσης;*

Ναι , εννοείται ότι μπορείτε να κάνετε ακόμα και εσείς κάποιο πάρτι στο χώρο του χαμάμ. Επίσης, εφόσον ανήκει στο δήμο, χρησιμοποιείται συχνά για διάφορες συγκεντρώσεις.

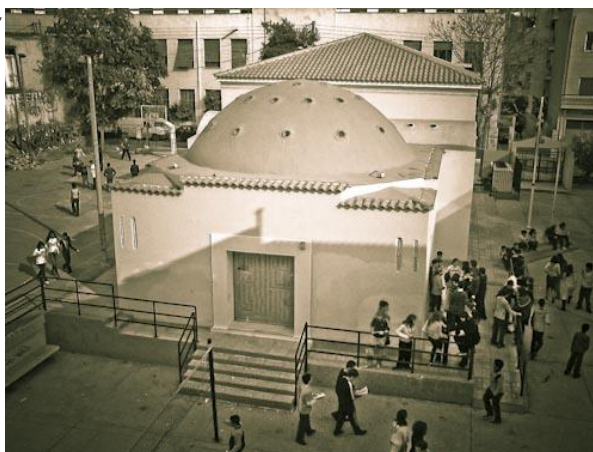
4. *Υπάρχουν άλλα παρόμοια χαμάμ ;*

Ναι υπάρχει άλλο ένα χαμάμ στα Πετράλωνα.

5. *Είναι στολίδι για το σχολείο ή αναγκαίο κακό;*

Το είδε αρχιτέκτονας στο σχολείο και είπε ότι δεν ήταν καλά στολισμένο δηλαδή ότι δεν ανταποκρινόταν στην εποχή του .

Παρ' όλα αυτά το σχολείο μας χάρη στο χαμάμ έγινε πειραματικό και αδελφοποιήθηκε με το σχολείο του δήμου Αγ. Ιωάννη Λεμεσού.

6. *Ποιος είναι υπεύθυνος για την συντήρηση του χαμάμ;*

Η κυρία Κατερίνα είναι υπεύθυνη για τον καθαρισμό του χαμάμ.

- Ευχαριστούμε πολύ για την πολύτιμη βοήθειά σας και για τον χρόνο που μας αφιερώσατε!!

«Το χαμάμ» ανήκε από το 1927 στο Γεώργιο Τσόχα, πρώην δήμαρχο Αθηνών. Σε συνεργασία με το Μασκλαβάνη το έχτισαν ο οποίος μετά αποχώρησε. Στην οδό Φραγκιαδών υπήρχε άλλο χαμάμ . Το λουτρό λειτούργησε μέχρι το 1961. Στη συνέχεια η διαχείριση πέρασε στο Γιώτη Μεταξά μέχρι το 1972. Αφού έμεινε δύο

χρόνια ανεκμετάλλευτο νοικιάστηκε σαν επιπλοστιλβωτήριο.

Μετά από ένα χρονικό διάστημα νοικιάστηκε και έγινε ταβέρνα όπου το εγκατέλειψαν και απέμεινε απεριποίητο και ανεκμετάλλευτο.

Φυσικά για να μπορέσει κάποιος να χρησιμοποιήσει το χαμάμ έπρεπε να πληρώσει εισιτήριο , και ως συνέχεια καθόταν στο σαλόνι περιμένοντας την σειρά του. Μετά έμπαινε στο δωμάτιο της επιλογής του, έβγαζε το ρούχα του, καθόταν σε ένα σκαμνί

και λουζόταν με νερό. Επίσης, αν ήθελε να πλύνει το κορμί του τον ξάπλωνε η Χαματζού σε ένα μαρμάρινο τραπέζι και τον έτριβε με ένα γάντι από χόρτα. Οι πελάτες μπορούσαν να ξαπλώσουν για ξεκούραση σε διαφορετικά δωμάτια. Αξίζει να αναφέρουμε ότι όλη η λειτουργία του χαμάμ γινόταν με ξύλα που έβραζαν σε καζάνια για τη δημιουργία ατμού. Φυσικά όλοι εξυπηρετούνταν χωρίς κοινωνικές ή φυλετικές διακρίσεις. Δυστυχώς, το χαμάμ σήμερα είναι υπό την ιδιοκτησία του Ο.Σ.Κ και αυτό είναι ένα μειονέκτημα γιατί δημιουργείται πρόβλημα με την συντήρηση του χαμάμ.

Σύμφωνα με τα λόγια του κύριου Γιώτη Μεταξά που διέσωσε η κ. Ευαγγελία Διαμαντοπούλου, καθηγήτρια του σχολείου μας, «Στο χαμάμ υπήρχε και 2ος όροφος, ο οποίος χρησιμοποιούνταν ως αποδυτήρια. Στο μέσο είχαν 3 αποδυτήρια και βεβαίως υπήρχε ωραιότατο σιντριβάνι από Ιταλία(καταστράφηκε στην Κατοχή). Πίσω στο νότιο μέρος είχαν 12 γούρνες γεμάτες νερό, ένα καρεκλάκι ξύλινο και μια κούπα για να ρίχνουν νερό. Στη μέση είχε έναν τετράγωνο μαρμάρινο χώρο όπου όποιος ήθελε μπορούσε να φωνάξει την λουτράρισσα να του κάνει μασάζ. Υπήρχε και ειδικός χώρος όπου έφτιαχναν ειδική κρέμα αποτριχωτική (σε τενεκέ- 10 δρχ. στους άνδρες και 5 δρχ. στις γυναίκες) Αυτό λειτουργούσε και

στην Κατοχή για τις ψείρες. Την άπλωναν παντού με το πινέλο και γι αυτό στοίχιζε πιο ακριβά για τους άντρες(κάλυπτε μεγαλύτερα σώματα).

Ο κόσμος που ερχόταν κυρίως ήταν Αρμένιοι και άλλοι Ανατολίτες (Μικρασιάτες), αλλά πολύ λίγοι Σμυρναίοι διότι ήταν πιο καλοβαλμένοι.

Το Χαμάμ εκτείνονταν από τη Μυλάσσων μέχρι την Υψηλάντου. Υπήρχαν καταβάθρες για τα νερά τα οποία πήγαιναν στη Σούδα - Μπελογιάννη».

Συνέντευξη από τον κύριο Γιώργο Κυραγιάννη, παλιό καθηγητή και πρώην υποδιευθυντή του σχολείου μας.

1. ***Βοηθήσατε στην ανακατασκευή του χαμάμ;
Ενδιαφερόσαστε για το όλο θέμα;***

Το χαμάμ ήταν πακέτο με το σχολείο, κάναμε προς το υπουργείο προτάσεις για ορισμένα πράγματα. Το χαμάμ ήταν ένα κτίριο που χτίστηκε το 1920 περίπου δημιουργήθηκε για τα λουτρά των ανθρώπων γιατί η Νίκαια δημιουργήθηκε από πρόσφυγες , και τότε στα σπίτια τους δεν είχαν νερό. Έπειτα έγινε ταβέρνα και μετά εγκαταλείφθηκε, ήταν σχεδόν κατεστραμμένο,θα ήθελα όμως να τονίσω ότι παρά τους σεισμούς δεν έπεσε.

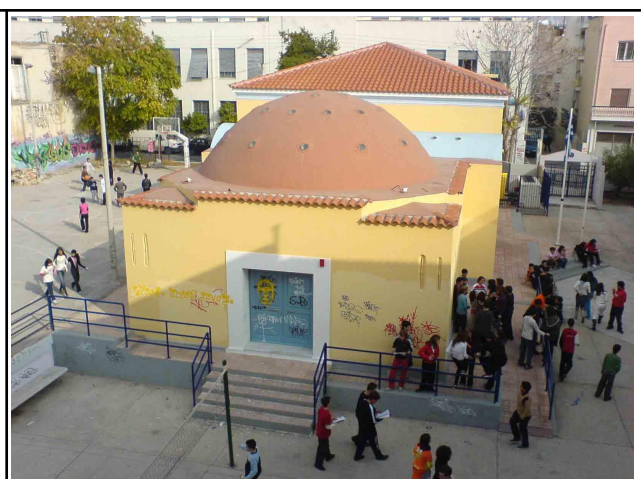
2. ***Επηρεάστηκε από αυτούς
τους σεισμούς; Υπήρξαν
ζημιές;***

Λοιπόν, κοίτα να δεις στην κατασκευή επάνω του χαμάμ στην αναπαλαίωση, πήραν και τρύπησαν όλους τους τοίχους πέρασαν σωληνάκια νερού και μέσα από τους σωλήνες διοχέτευσαν ένα υλικό σαν κόλλα και δέσαν όλες οι πέτρες.

Οι πέτρες έχουν μια πρόσοψη δεν είναι σαν τα τούβλα έτσι χτίζοντας τες δημιουργείται ένα κενό και εκεί είναι που κινδυνεύουν οπότε το κλείσαν αυτό το κενό με το υλικό που σας είπα . Παρ όλα αυτά ο τοίχος είναι καλοχτισμένος, γιατί βάλαν αυτό το υλικό και δέσαν όλες οι πέτρες, οπότε τον κάναν πιο γερό.

Φτιάξανε επίσης και την κεραμοσκεπή .

3. *Γιατί υπάρχουν αυτοί οι φεγγίτες στο θόλο που είναι σαν παραθυράκια;*

Από εκεί εξατμιζόταν το νερό , έφευγαν οι υδρατμοί γιατί μπούκωνε αν έμεναν . Τώρα τα έκλεισαν και τα ‘κάναν σαν

παραθυράκια . Είχαν απ’ έξω το χαμάμ, εκεί από το μπάσκετ, ένα τεράστιο καζάνι με ξύλα όπου ζέσταιναν το νερό.

4. *Ξέρετε τι διαφορά είχαν οι τρεις διαφορετικοί χώροι που χωριζόταν το χαμάμ;*

Πρέπει να ‘ταν μπροστά τα γραφεία και τα αποδυτήρια ο μεγάλος χώρος δεν ξέρω πώς ακριβώς λειτουργούσε αλλά ξέρω ότι εκεί που είναι ο τρούλος είχε μια μεγάλη μαρμάρινη τράπεζα στην οποία κάναν μασάζ, καθαρίζοντουσαν κ.λ.π.

- Σας ευχαριστούμε για το χρόνο που μας αφιερώσατε
- Παρακαλώ παιδιά.

Συναντήσαμε επίσης και την κ. Γαλάτεια Μεταξά, φιλόλογο,

εγγονή της πρώτης λουτράρισσας, η οποία μας είπε ότι την επιχείρηση ξεκίνησε η γιαγιά της, Γαλάτεια Μεταξά, η οποία ήταν από πλούσια οικογένεια. Ο σύζυγός της Νικόλαος Μεταξάς καταγόταν από την Τραπεζούντα και ήταν έμπορος μεταξωτών .

Στο Χαμάμ υπήρχαν επίσης εκτός από τα λουτρά και ιδιαίτερα δωμάτια με ιαματικά νερά για ρευματοειδείς παθήσεις . Στο πίσω μέρος βρίσκονταν φούρνοι για τη θέρμανση του νερού και μέσα στο κτήριο γούρνες –ανάβρες (ειδικές εγκαταστάσεις) για την παροχή νερού. Θυμάται ότι οι τελάχισες (λουτράρισσες) πλένανε τις πελάτισσες με μαύρα τρίχινα γάντια .

Από παλιό φύλλο της εφημερίδας «Τα Νέα» μάθαμε ότι

- Στα λουτρά που ονομάζονταν « η Μικρά Ασία» οι γυναίκες πήγαιναν στις 8.00 το πρωί και ξεχνούσαν να φύγουν. Υπήρχαν γυναίκες που έφερναν και τα μωρά τους μαζί, αλλά και φαγητό για να φάνε το μεσημέρι. Οι άντρες συνήθως πήγαιναν τα απογεύματα.
- «Πανικός» γινόταν σύμφωνα με τον κ. Μεταξά, το Πάσχα και τα Χριστούγεννα που « δεν χωρούσες να περάσεις , γιατί ήταν ο ένας πάνω στον άλλον».

Γενικά, το χαμάμ είναι ένα είδος ατμόλουτρου ή αλλιώς τούρκικο μπάνιο και είναι παρόμοιο με την σημερινή σάουνα. Ο χώρος του Χαμάμ ήταν το πρώτο λουτρό της Νίκαιας. Κτίστηκε από τον αρμένιο αρχιτέκτονα Ατίμ Παλατζιάν γύρω στο 1924 με 1925 για την καθαριότητα των προσφύγων, όλων των πρώτων

κατοίκων του συνοικισμού της Νέας Κοκκινιάς.

Το χαμάμ χωρίζεται σε τρεις χώρους. Στον μεγάλο χώρο η θερμοκρασία ήταν υποφερτή, για να συνηθίσει το σώμα. Οι επισκέπτες έπρεπε να βγάλουν τα ρούχα τους εκεί. Έπειτα έμπαιναν στον ενδιάμεσο χώρο, που ήταν πιο ζεστός, ως να καταλήξουν στο λουτρό, που ήταν ο τρίτος και σημαντικότερος χώρος.

Μετά το μπάνιο γινόταν το αντίθετο. Έμπαιναν στον χλιαρό χώρο, όπου γινόταν το μασάζ και τέλος στο ψυχρότερο έως ότου ντυθούν και φύγουν. Το νερό ζεσταινόταν με πυρότουβλα ως ότου φτάσει στις μεγάλες γούρνες, στις μπανιέρες. Είναι το

μοναδικό κομμάτι του χαμάμ που κατάφερε να διασωθεί ως σήμερα. Το σχολείο άρχισε να κτίζεται γύρω από το Χαμάμ γύρω στο 1993 με το 1994 και περιέβαλε το Χαμάμ στο προαύλιό του. Αν δεν υπήρχε το σχολείο μπορεί και να μην υπήρχε καν αυτό το μνημείο.

Ο σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων επιδιώκει την αναπαλαίωση του "Χαμάμ"

Πηγές:

- περιοδικό « Το χαμάμ», έκδοση του 3^{ου} Γυμνασίου Νίκαιας, Μάιος -Ιούνιος 1998, και Οκτώβριος - Ιανουάριος 1999 τ. 1, 2
- τα Νέα, ένθετο «Ζω στον Πειραιά», Σάββατο 14 Μαρτίου 1998
- ιστοσελίδα, www.halkidona.gr
- προφορικές μαρτυρίες της κ. Μαρίας Καπάκη, του κ. Γιώργου Κυραγιάννη και της κ. Γαλάτειας Μεταξά.
- συνέντευξη από τον κ. Γιώτη Μεταξά στην κ. Ευαγγελία Διαμαντοπούλου.
- φωτογραφίες από τον ιστότοπο www.opouakouspollakerasia.net της κ. Ρ. Τεντόμα, το αρχείο της κ. Μ. Καπάκη και το αρχείο της κ. Γ. Τσαρτσιταλίδου.